

UNIVERSITATEA „REGELE FERDINAND I.” DIN CLUJ
FACULTATEA DE MEDICINĂ

Nr. 1283

Răsunetul războiului franco-german
din 1870--71 in presa medicală
românească

PENTRU
DOCTORAT IN MEDICINĂ ȘI CHIRURGIE
PREZENTATĂ ȘI SUSȚINUTĂ IN ZIUA DE 23 Iunie 1938.

DE
LEIDERMAN SLOIMA

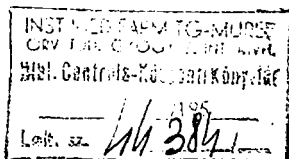
Răsunetul războiului franco-german
din 1870--71 in presa medicală
românească

PENTRU
DOCTORAT IN MEDICINĂ ȘI CHIRURGIE
PREZENTATĂ ȘI SUSȚINUTĂ IN ZIUA DE 23 Iunie 1938.

DE
LEIDERMAN SLOIMA

24 MAY 2005

UNIVERSITATEA DIN CLUJ

FACULTATEA DE MEDICINA

Decan: Domnul Prof. Dr. STURZA M.

Profesorii:

Clinica stomatologică	Prof. Dr. ALEMAN I.
Microbiologie	" " BARONI V.
Fiziologia umană	" " BENETATO GR.
Istoria medicinei	" " BOLOGA V.
Patologia generală și experimentală	" " BOTEZ A. M.
Clinica oto-rino-laringologică	" " BUZOIANU GH
Istologia și embriologia umană	" " DRAGOIU I.
Semiologia medicală	" " GOIA I.
Clinica ginecologică și obstetricală	" " GRIGORU C.
Clinica medicală	" " HAȚIEGANU I.
Medicina legală	" " KERNBACH M.
Chimia biologică	" " MANTA I.
Clinica oftalmologică	" " MICHAÏL D.
Clinica neurologică	" " MINEA I.
Igiena și igiena socială	" " MOLDOVAN I.
Radiologia medicală	" " NEGRU D.
Anatomia descriptivă și topografică	" " PAPILIAN V.
Clinica chirurgicală }	" " POP A.
Medicina operatorie }	" " POPVICIU GH.
Clinica infantilă	" " POPOVICIU GH.
Farmacologia și farm. cognozia	Supl. " POPOVICIU GH.
Chimia medicală	Prof. " SECĂREANU ȘT.
Balneologia	" " STURZA M.
Clinica dermato-venerică	" " TĂTARU C.
Clinica urologică	" " ȚEPOSU E.
Clinica psihiatrică	" " URECHIA C.
Anatomia patologică	" " VASILIU T.
Igiena generală	Agri. ZOLOG M.
Fizica medicală	Conf. BĂRBULESCU N.

JURIUL DE PROMOȚIE:

PREȘEDINTE: D-l. Prof. Dr. V. BOLOGA

MEMBRII: { " " " M. STURZA
 " " " T. VASILIU
 " " " C. TĂTARU
 " " " G. BENETATO

SUPLANT: " Doc. " I. GAVRILA

INTRODUCERE

Este deobște cunoscut cât de puternic a fost răsunetul războiului franco-german din 1870—1871 în România, unde el a avut chiar repercusiuni politice.

Acest răsunet a produs și o literatură medicală românească destul de interesantă.

Corpul medical din București condus de *Davila* și compus în majoritatea de foști elevi ai facultăților franceze, urmărea cu cel mai mare interes tot ceea ce se petrecea pe câmpurile de luptă. Presa medicală românească, care în acei ani avea în fruntea ei »Gazeta Medico-Chirurgicală a Spitalelor«, condusă de D-rul *Constantin Dimitriescu* (profesorul *C. D. Severeanu* de mai târziu), începe să se ocupe cu problemele sanitare militare de pe câmpul de războiu și caută să-și informeze cât mai precis cititorii asupra acestor chestiuni.

În aceasta teza vom extrage din articolele privitoare la războiul din 1870—1871, apărute în »Gazeta Medico-Chirurgicală a Spitalelor« tot ceea ce prezintă un interes medico-istoric, în deosebi însă acele fapte și evenimente care au o legătură cu trecutul medical românesc.

Se va vedea că tocmai în această privință am găsit o serie de date și informațiuni interesante. Informațiile le-am grupat după anumite criterii. Dăm mai jos lista bibliografică a articolelor și notelor din aceasta revista privitoare la războiul din 1870—1871.

Anul I. 1870 :

1. *A. S.* : Rezelul din 1870. (N. 14, pag. 109—113.)
2. *N. G.* : București 10 August [Editorial]. (N. 15, pag. 225—227.)
3. [Apelul doctorului Romniceanu pentru inițierea unei colecte pentru răniții francezi], (N. 16, pag. 253—254.)
4. [O știre din *Wr. med. Wschr.* cu privire la situația medicilor străini în armata germană]. (N. 16, pag. 254—255.)
5. [Apelul patriotic în Franța pentru ajutorul vulneraților]. (N. 16, pag. 255—256.)

6. *Dr. A. Chereau*: Adresa către D-ul primar al circ. VIII. din Paris. (N. 16, pag. 256.)

7. [Știri despre acțiunea medicilor din țările neutre pe câmpul de luptă]. (N. 17, pag. 271—272.)

8. *Dr. G.*: Studii asupra serviciului medical în campanie. (N. 21, pag. 332—333.)

Anul II. 1871:

9. *Dr. N. G. Chernbach*: Parisul în timpul asediului. (N. 7, pag. 97—104; N. 8, pag. 113—120; N. 9, pag. 129—136; N. 10, pag. 145—153.)

10. [O notă a redacției despre studenții români din Franța care au luat parte la războiul din Franța]. (N. 9, pag. 131—132.)

11. Lista de studenți în medicina Români cari au luat parte în ambulanțele atașate pe lângă armata franceză în războiul din 1870—1871. (N. 11, pag. 176.)

12. [Articol de fond al redacției asupra studenților români din Franța]. (N. 12, pag. 177—178.)

13. X.: Redacțiunei gazetei Medico-Chirurgicale. [Scrisoarea unui student Român din Paris]. (N. 12, pag. 188—189.)

REZUMATUL ARTICOLELOR PRIVITOARE LA RĂZBOIUL DIN 1870—71.

1. Generalități.

Izbucnește războiul din 1870 între Franța și Germania. Toată lumea cu un suflet plin de durere și cu ochii îndreptați spre aceste două țări, așteaptă cu nerăbdare desfășurarea evenimentelor.

Fiecare, oricine ar fi: țăran, comerciant, învățător, avocat sau bancher, privește și așteaptă din punctul său de vedere începerea, desfășurarea și sfârșitul acestui măcel.

Cu totul altfel e privirea corpului medical român la acest eveniment, care cu impaciența așteaptă să vadă progresele ce au făcut Franța și Germania în medicina militară, ramura care trebuia, după experiența războaielor din 1850 până la 1870 din Europa și America, să se perfecționeze, spre a evita poate cea mai principală cauză a mortalității care secera lumea într'un războiu înverșunat.

Războaiele trecute din Italia, din Crimeea, din Boemia, din Statele-Unite, au adus o tristă experiență care nu a lipsit de a fi salutară războiului din 1870.

De multe ori s'au observat cu ce repeziciune dispărea, se topește o armată care la începutul campaniei a fost din cele mai frumoase și cele mai robuste.

Diferite cercetări au demonstrat că ravagiile produse în războiu prin fier și foc, cât de imense ar fi, sunt cu toate acestea secundare, în comparație cu acele ce produc diferitele boli. Este știut că pentru un individ omorât sau rănit de moarte în bătălie sunt 4—5, chiar zece indivizi care mor prin alte cauze.

Medicii francezi au pus în lumina aceste fapte și-au indicat diverse mijloace de a evita și de a salva cel puțin o parte din victimele războiului. În ultimii 20 de ani, înainte de a începe războiul din 1870, din punct de vedere cronologic cel dintâiu războiu a fost războiul Crimeei din 1854,

între cele cinci puteri beligerante. Franța care avea o armată de 300.000 de oameni a pierdut 96,615; din acest număr colosal 75.000 a pierit de holera, scorbut, gangrena și tifos. Rusia a pierdut 630.000 de oameni din care numai 80.000 au fost omorâți în lupta și ceilalți 550.000 prin diferite boli. Anglia a pierdut mai puțin, dar totuși din 97.000 de oameni au pierit 22.000 și din acest număr numai 4600 prin arme, restul prin diferite boli. În 1859 izbucnește războiul Franței și Italiei cu Austria și deși n'a durat decât câteva săptămâni, morți au fost numeroși. Franța a pierdut 17.775 de oameni, Italia 6575 și Austria 38.650. Diferite boli n'au lipsit de a face numeroase victime; și după raportul doctorului Larey, care conducea serviciul medical, victimele făcute de diferite boli au întrecut pe cele făcute pe câmpul de luptă.

În războiul din 1870 a fost chemat doctorul Nelaton ca să conducă serviciul sanitar al armatei franceze dela Rhin.

În războiul din Bohemia din 1866 Prusienii au pierdut 5450 de oameni. Despre pierderea Austriacilor nu se știe cifra exactă căci nu s'a făcut nici o statistică.

În fine avem războiul din 1869 între America de Nord și America de Sud. America de Nord a chemat sub arme 2½ milioane de soldați. America de Sud numai 1,100.000. America de Nord a pierdut pe câmpul de luptă 97.000 și prin diferite boli 189.000. America de Sud însă cu toate că a avut un număr de soldați cu mult mai mic, a pierdut 500.000 de soldați din care cel mai mare număr prin diferite boli și aceasta se explică numai prin mijloacele mult mai inferioare ale statelor de Sud față de cele din Nord.

Aceste date sunt îndestulătoare pentru a arăta numărul cel mare de morți cari survin în războaie din cauza diferitelor boli.

După războiul Crimeei, s'au cercetat cauzele mortalității produse afară de bătălii. Iată rezultatul explicațiilor date de medicii armatei franceze:

1. Recrutarea a avut exigențe excesive. S'au chemat sub drapel indivizii cari n'au avut chiar nici puterea psihică necesară la aceasta grea meserie. Acei recruți nu erau soldați ci morboși cari umpleau spitalele și infirmeriile.

2. Curățenia a fost neglijată, aceasta lipsa a provocat aparițiunea tifosului.

3. Alimentațiunea armatei franceze a fost insuficientă și invariabilă.

4. Numărul medicilor a fost insuficient. Din 450 de

medici 82 au pierit „victime necunoscute ale sentimentului datoriei“.

5. Administrațiunea superioară a neglijat cele mai salutare principii de igienă. Ambulanțele, infirmeriile și spitalele au fost suprapline, nemișcate și neventilate.

Baudens și Scrive cari au condus serviciul sanitar din Crimeea și au murit acolo, precum și Michel Levy care s'a întors în Franța cu sănătatea sdruncinată și pierdută, s'au plâns îndestul în raporturile lor respective.

De aceste explicațiuni guvernul francez nu s'a folosit prea mult în războiul Italiei, căci s'a constatat aceeași insuficiență de mijloace materiale, aceeași lipsă de precauțiuni igienice ca și în războiul Crimeei. Astfel se constată că pentru 160.000 de oameni n'au fost decât 132 medici.

După bătălia dela Solferino, după care s'au adus la Milano 8.000 de răniți, nu erau decât 9 medici francezi, foarte puțini infirmieri, medicamente puține și ceea ce era grav, instrumentele de chirurgie cele mai indispensabile lipseau în mare parte.

Pierderea mică însă arătată mai sus de datorește numai că lupta s'a dat într'o țară amică, pe timp frumos și n'a durat mult.

După aceste războaie, America a dat Europei un învățământ din cele mai folositoare. Pentru un corp de 800.000 de oameni, America de Nord avea 6450 de medici care aveau cea mai deplină libertate de a-și procura toate instrumentele și a lua orice dispozițiuni fără a se adresa la serviciul intendenței precum se făcea în Franța și în alte țări. Alimentele, medicamentele, spitalele, infirmieri erau într'o cantitatea ce nu lasă de dorit.

Roussilo, trimis atunci de guvernul francez spre a studia sistemul Americanilor, a expus frumoasele rezultate ale acelor precauțiuni în scrierea lui intitulată: „Puterea militară a Statelor-Unite“. Un incontestabil ajutor a fost dat în acest războiu de Comisiunea Sanitară. Aceasta n'a fost altceva decât o asociațiune foarte întinsă care în timpul războiului a contribuit foarte mult la ușurarea stării răniților și morboșilor, nu numai prin bani și oferte de obiecte, ci și prin cooperațiunea personală a membrilor acelei Comisiuni. Banii cheltuiți de dânsa au întrecut suma de 1,200.000 franci: ea dispunea de trăsuri, de ambulanțe, de vagoane, de vapoare, toate destinate la transportul răniților și morboșilor. Ea procura medici, infirmieri, medicamente, când administrațiunea războiului era în lipsă. Pe lângă fiecare din spitalele guvernului, comisiunea avea câte un depozit de vestminte de cuverture, de carne, de bouillon, vin, rachiu etc.

2. Pregătirea sanitară a Franței.

Imitând America, Franța în războiul din 1870 face cele mai mari eforturi pentru a remedia greșelile trecutului și de a da ostașului rănit care apără patria tot cece este necesar pentru însănătoșirea lui. Astfel au căutat în primul rând să mărească numărul medicilor. Iată ce scrie Gazeta „L'Union Médicale din 23 Aug. 1870 :

« Domnul Husson director general al Asistenței publice a spitalelor și ospiciilor civile din Paris, a obținut dela minister că medicii, elevii interni și externi ai spitalelor să fie scutiți de serviciul militar. Acești domni nu vor purta prin urmare pușca ; dar cece este mai logic vor rămâne la Paris ude vor fi mereu la dispozițiunea intendenței militare pentru a fi împărțiți prin spitalele civile, militare și în ambulanțe“.

Pe de altă parte Domnul Wurtz, decanul Facultății de Medicina din Paris, previne pe DD. studenți că ministerul de războiu a decis că acei dintre ei cari s'au înscris în registrele dela Val-de-Grâce, vor fi reținuți la Paris sau în localitățile unde s'ar găsi acum și prin urmare nu trebuie că dumnealor să se dirijeze spre concentrările militare.

Mai departe Domnul Dorvault, director al farmaciilor centrale ale Franței a făcut un dar Societății pentru ajutoarea vulneraților de 100 kgr. de coaje de China, 500 lit. vin de China, liquor de gențiana compusă pentru 10.000 lit. de băutura igienică, sulfat de chinina etc.

Pe lângă aceasta a mai pus la dispoziția administrațiunii, unde este uzina campaniei sale la St. Denis : 5 camere cu paturi pentru ofițeri vulnerați, localuri unde o să stea ambulanțele pentru 200 militari vulnerați, grajduri pentru cai bolnavi, toate medicamente necesare și o pompă de incendiu cu un personal de 10 oameni exercitați.

În afară de serviciul sanitar al armatei și al nenumăratelor asociațiuni pentru ajutorul răniților, răspândite în toate orașele și sub direcțiunea unui comitet central cu reședința la Paris, se mai organizaseră ambulanțele voluntare internaționale.

3. Ajutoarele sanitare date de țările neutre beligeranților.

În acelaș timp țările vecine au căutat și ele să ajute medical părțile beligerante.

Asociațiunea patriotică a Austriei a trimis pentru amândouă tabere câte 2.000 ocale scamă, (charpie) un număr însemnat de camprese și fășii. A trimis deasemenea

ca delegați din partea ei pe eminentul Profesor Billroth în cartierul general Prusian și pe baronul Mundy, unul din cei mai experimentați medici militari superiori în cartierul general al Francezilor, spre a le oferi serviciul lor și este gata a pune la dispoziția ambelor părți un număr de 10-20 medici îndată ce vor avea necesitatea.

Din Anglia, Elveția, Belgia și Rusia un număr însemnat de medici voluntari au oferit serviciile lor ambelor guverne și mulți au plecat la teatrul de războiu și s'au atașat la ambulanțele sau lazaretele respective.

Din Elveția italiană s'au trimis 14 medici în tabără franceză. Ei formau un corp aparte, cu ambulanța mobilă cu 700 paturi și erau atașați pe lângă corpul generalului F. Donay. Materialul și personalul necesar le-a procurat societatea internațională și fiind sub direcțiunea doctorului Rouge, medic primar al secțiunii chirurgicale din spitalul dela Lausanne.

Din Elveția germană s'au trimis mai mulți medici în armata prusiană.

4. Ajutorul românesc. Răsunetul experiențelor din 1870 în România.

După ce văzurăm și noi Românii că din toate unghiurile Europei se trimit ajutoare armatelor luptătoare și în special ajutoare medicale, am văzut că n'am făcut încă nimic.

Domnul Doctor Romniceanu din Râmnicul-Vâlcea scrie »Gazetei Medico-Chirurgicale« în scrisoarea sa din 21 Aug. 1870 următoarele: »Domnilor Redactori ai Gazetei Medico-Chirurgicale«,

Citind în Uniunea medicală din 13 August 1870, un apel al D-lui Barth, prin care se cere a veni în ajutorul celor răniți pe câmpul de bătăie, inima-mi tresară de bucurie, văzând pe onorabilul confrate, care afară de contribuțiunile zilnice, dete chiar pe unicul său fiu, a fi înscris între vo'untari, care neavând decât 17 ani, fu refuzat.

Bravul confrate însă, ceru a plăti înlocuirea.

Într'una din zile Dr. Barth se coborî din trăsura, scoate haina și se pune a lucră la întărirea Parisului.

Când venerabilul Dr. Prelat dete pe cei trei fii ai săi și ceru a fi înscris și el în garda națională, când în fine fiecare Francez dă totul pentru apărarea, nu a patriei ci a întregii ginte latine;

Când toată inima fiecăruia Român este rănită, văzând pe sora ei atacată. Când cea mai mare parte din noi ne-am primit instrucția în spitalele Franței, ar fi cred o culpă, că noi medicii să rămânem indiferenți la nenumăratele apeluri ce ne viu din acea parte a Franțe unde tunul bubuie. Nu oare prin contribuțiuni am putea plăti enor-

mele ajutoare ce ne-a dat Franța, dar crezând că ar fi o culpă a rămâne indiferenți, mă adresezi la Dv. care sunteți în centrul României, rugându-vă să binevoiti a face un apel către confracți pentru deschiderea unei subscripții în favorul răniților.

Cât pentru mine, care, destul de sărac trăiesc din munca mea, nu vă pot face mai mult în aceste locuri decât a vă trimite 70 franci, împreună cu alăturata lista.

Primiți Vă rog o strângere de mână colegială

Dr. Romniceanu.

Dr. Romniceanu	21 franci
Farmacistul Zamfirescu	15 „
„ T. Niculescu	14 „
Colonel Păucescu	10 „
Un locot. din Reg. 6	10 „

Total 70 franci

Intârzierea ajutorului dat de România se datorește faptului că serviciul sanitar militar sau serviciul sanitar în general nu era bine pus la punct, bine organizat ci cu mai multe lacune.

Putem constata acesta din articolul »Studii asupra serviciului medical în campanie» semnată de D-rul G. în »Gazeta Medico-Chirurgicală a Spitalelor» din 25 Noembrie 1870, N 21:

»Experiența, și numai ea singură poate arăta dinainte pentru cazurile viitoare măsurile ce trebuiesc luate pentru îmbunătățirea soartei suferinzilor pe câmpul de bătaie. Când cineva ajunge a lua aceste măsuri tocmai când necesitatea se prezintă, este de a nu-și împlini datoria sa cu scumpătate, este a aștepta răul fără a avea mijloace a-l combate. Suntem o națiune vie, avem o armată, un războiu se poate ivi. Care sunt măsurile ce trebuiesc luate pentru soldatul rănit. Războiu! cuvânt îngrozitor, mijloc distructiv al umanității, care stinse în timp de 3 ani (1853—1856) 784,991 de Francezi, Englezi, Piemontezi, Ruși și Turci.

Fiecare om trebuie să urască și să alungă pe cât se poate acest mijloc de luptă care pune în doliu națiuni întregi și mai cu seama acum, când din nenorocirea perfecțiunea armelor de războiu a ajuns prea departe.

Ivindu-se un caz de războiu, fiecare om fiind chemat a se lupta pentru patria sa, guvernul trebuie, este de datoria sa, să dea luptătorilor mijloace suficiente, speranța mare, că odată fiind pus în imposibilitate de a mai lupta,

din cauza plăgilor dobândite, vor găsi un azil și mijloace reparatoare pentru forțele pierdute prin scurgerea sângelui lor pe câmpul de luptă.

Ei bine, aceste mijloace noi nu le avem, ne lipsesc cu totul. Ori cât de mari ar fi aceste mijloace, ori cât de numeroase ar fi proviziunile făcute, ori cât de complet ar fi personalul medical, toate aceste devin cu totul insuficiente în timp de războiu.

La începutul războiului din Crimeea, armata franceză era singură care avea un serviciu sanitar bine organizat, dar peste câțva timp de campanie, acest serviciu deveni cu totul insuficient, astfel că pe la sfârșitul luptei, Francezii au fost foarte fericiți de a găsi ajutor la armata engleză, care deși la începutul campaniei n'avea nici un serviciu sanitar, dar mai în urmă mulțumită diferitelor publicațiuni făcute prin foile engleze, adevărații fii ai Angliei se grăbiră cu toți a veni în ajutorul răniților prin contribuțiuni și trimiteri de material trebuincios; astfel că în puțin timp s'au trimis pe câmpul de luptă mai multe vagoane cu aprovizionări de tot felul, mai mulți medici civili, pentru a da ajutorul medical trebuincios.

Doamnele engleze n'au rămas surde la strigătul suferinzilor și o mare parte a venit prin darurile lor a ameliora soarta compatrioților cari se luptau departe de muma lor comună.

Miss Nightingale împreună cu companioanele sale, sosi în Crimeea pentru a da ajutor răniților, aducând în acelaș timp proviziuni de material precum și haine groase, conserve, vinuri, medicamente etc.

La noi personalul medical al armatei este foarte insuficient și cât pentru infirmieri sunt așa de puțini, încât putem zice că n'avem de fel; materialul trebuincios serviciului sanitar în cazuri de războiu, de ex: cămăși, plapomi, saltele, comprese, bande, cu un cuvânt pânzeturile de tot felul, corturi pentru spitale provizorii, trăsuri, căii pentru transportul răniților și bolnavilor de pe câmpul de războiu, toate acestea lipsesc și fără care ar fi crima că o armată să intre într-o zi în campanie.

Arătând cineva acest mare rău care se poate remedia, este de a-și face o datorie sacră, căci mâine ori poimâine un medic fiind chemat pentru a da ajutor suferinzilor pe câmpul de luptă, va fi forțat de a-i vedea cu durere pierind înainte sa, fără a le putea veni în ajutor. Ar trebui dar, ca să se ia măsuri cât se poate mai din vreme pentru a putea avea acest material în cantitatea cea mai mare, de a mări corpul medical precum și numărul infirmierilor: personalul atât de trebuincios în caz de războiu.

Avem armata, avem arme de tot felul, avem tunuri dar ceea ce nu avem este materialul sus citat atât de important.

Pe de altă parte ar trebui pentru a se face chiar din vreme, în fiecare oraș câte o societate de ajutor care vor avea sacra datorie de a veni prin mijloacele lor materiale în ajutorul suferinzilor; astfel guvernul împreună cu adevărații români reprezentați prin aceste societăți, vor putea face asemenea proviziuni în cantitățile cele mai mari.

»In acelaș timp Doamnele române desigur că vor pune toată activitatea și influența ce posedă pentru a veni prin daruri numeroase a ameliora soarta suferinzilor, cari, odată vindecați, vor binecuvânta mâna ce le-a venit în ajutor; de alta parte, în asemenea cazuri grave, desigur că fiecare Româncă se va grăbi a imita pe fiica Angliei Miss Nightingale care știu așa de bine a reprezenta societățile de ajutor în războiul din Crimeea.«

Din acest articol se vede că mult a lipsit încă serviciului sanitar de pe atunci în țara noastră. De aceea se explică la început lipsa și întârzierea ajutorului dat din partea noastră. Greșeala însă a fost reparată prin aceea că corpul nostru medical a fost reprezentat în Franța de marele Dr. Carol Davila.

Iată ce scrie »L'Union Médicale« din 23 Aug. 1870.

»Vinerea precedentă Societatea internațională de ajutoare vulneraților a pornit în campania războiului la Gravelotte un detașament din a opta ambulanța, formată sub direcțiunea D-lui Dr. Amedeu Tardieu. Aceasta binefacătoare antegardă era comandată de D-ul Dr. Carol Davila.«

»Ei bine! este un om care nu s'a sfiit o clipă a părăsi familia sa, interesele sale și inaltele funcțiuni, pentru a veni să ia, în subordine chiar, un serviciu care să-l pună în stare a-și plăti tributul patriei sale. Într'o cugetare de pietate, a predat unuia din amicii săi decorațiunea sa Legiunea de Onoare spre a o trimite femeii sale când i s'ar întâmpla o nenorocire.« (»Temps«).

»Carol Davila a fost unul din compatrioții noștri care a făcut cea mai mare onoare Franței în țara străină.

Stabilit la București încă din 1852, Inspector General al serviciului sanitar, director al Școlii de Medicina din București, a știut cum să pună aceasta școală pe un astfel de picior că elevii săi au fost admiși în Franța de a practica.« (»Temps«).

În ambulanțele de ajutoare vulneraților a pornit și un număr de studenți români ce se aflau la Facultatea din Paris.

L I S T A

câtorva studenți în medicina Români cari au luat parte în ambulanțele atașate pe lângă armata Franceză în războiul din 1870—1871 :

N U M E L E	Intrarea în serviciu	Eșirea	Unde au fost atașați serviciului
<i>Studenți militari</i>			
Vițu	Aug. 1870	Febr. 1871	Atașat în 1-a ambulanța internațională, a făcut campania Rinului, asediul Metzului, trimis după capitularea Metzului cu răniți în Belgia.
Miloteanu	»	»	În a 8-a ambulanța internațională, campania Rinului, atașat pe lângă al 7-lea corp de armata, asediul Parisului (3 luni la Arcueil, 1 ½ lună la Vitry, 15 zile la St. Denis).
Petraș	»	»	Idem
Polichron	»	»	Ambulanța Olandeză internațională, campania Rinului, trecut în urmă la armata Nordului.
Iovitzu	Oct. 1870	»	Ambulanțele presei, a luat parte la toate atacurile care au avut loc în jurul Parisului.
Bercaru	»	»	Idem
Georgescu Mihail...	»	»	Ambulanțele municipale, în timpul din urmă în ambulanțele presei.
Ursulescu	»	»	Ambulanțele presei, trecut în urma ca chirurg maior în bateriile gardei naționale.
<i>Studenți civili</i>			
Ștefănescu Dimitrie	Aug. 1870	»	În a 6-a ambulanța internațională; campania Rinului; în urmă trecut la armata dela Loire,
Georgescu Grigorie	»	»	Toți în serviciul spitalelor dependente de asistența publică, care erau pline cu răniți ca și spitalele ambulanțelor.
Manolescu Ioan	»	»	
Rodocolat Grigorie	»	»	

5. Situația medicilor din statele neutre în armatele beligerante.

Medicii veniți din toate colțurile lumii erau primiți în Franța cu drag și cu brațele deschise.

Germania însă punea fel de fel de piedici pentru admiterea lor.

În aceasta privința »Gazeta Hebdomadară« franceză scrie următoarele:

»Pe când confrății noștri din țările neutrale fac abnegație de toate interesele lor materiale și chiar cu riscul vieții ofer serviciul lor pentru o cauză umanitară, este trist de vedea cum guvernul prusian pune piedici în admișiunea medicilor străini în ambulanțele lor.

Iată condițiunile cu care se pot primi serviciile medicilor străini:

1. Ei trebuie să se supună în persoana la dispoziția autorităților militare și să primească oricare funcțiune li se va da.

2. Se vor atașa pe la spital numai îndărătul armatelor, iar nici decum pe lângă trupele de campanie.

3. Ei vor face un serviciu gratuit în timp de 15 zile; după aceea dacă vor putea primi un certificat de aptitudine dela medici militari prusieni de grad superior, li se va acorda o soldă de șilingi pe zi și li se va confia funcțiuni mai libere.

4. O condiție esențială pentru admișiune este de a vorbi limba germana bine (couramment).

5. Vor proba prin certificate titlurile profesionale din țara sa. Pentru medicii englezi se cere a fi membru ai Colegiului regal de chirurgi, sau licențiat din Colegiul regal al medicilor sau cu un titlu echivalent.

6. Medicii militari trebuie să aibă consimțământul guvernului țării la care aparține.

7. Prezentarea unui certificat din partea ambasadorului sau consulului general german, prin care se afirmă pozițiunea și honorabilitatea candidatului.

8. Nu se dă nici o indemnitate de transport.»

»Wiener med. Wochenschrift«, N. 42, scrie următoarele:

»Starea sanitară pe câmpul de luptă este din cele mai proaste. Comunicările ce vir de acolo ne descriu cu culorile cele mai negre lipsa și mizeria în ambulanțe și lazarete. Pretutindenea lipsa de medici, de obiecte de pansament, de bandage.

Nu este de loc o fraza banală dacă susținem că nu s'a văzut niciodată în istoria războaielor o asemenea măcelărie. Pe lângă acestea, guvernele interesate nu îngrijesc

pentru căutarea bolnavilor și răniților cu aceeași măsură că pentru mutilarea și uciderea lor.

Correspondenții noștri, ce se află pe câmpul de bătaie și în lazarete, ne spun că le este imposibil de a ne trimite rapoarte detaillate fiindcă sunt ocupați neîntrerupt zi și noapte.

Pe de altă parte guvernul prusian face foarte mari dificultăți pentru primirea medicilor și operatorilor din țările neutrale: nu li se indică măcar unde ar putea se ia informațiuni necesare pentru a ajunge la locul cerut. Ambasada prusiana locala, la care s'au adresat mai mulți chirurghi în aceasta privința, declară că nu are nici o informație asupra serviciului sanitar.

Aceasta este o stare care încunună barbarismul acestui războiu.

Sunt mai multe luni de când mai mulți doctori în medicina, veniți din străinătate, bat pe la toate ușile, până chiar la Poliție, pentru ca să poată afla unde și cine este decanul facultății în medicină, ca să poată trece examenele legitime și cu toate acestea nu au putut afla pe misteriosul decan și stau pe cheltuiala, pentru că așa place..... nu mai știm cui. Dacă nu am expune la ridicol instituțiile țării, am pune un premiu celui care ar putea să ne indice cine și unde s'a aflat decanul facultății în timp de mai bine de două luni“.

Nu numai piedici dar și violări a convențiilor au fost făcute de armata germană.

„Peuple francais“ scrie următoarele:

„Ni se semnalează din Souiz de o violațiune a convențiunei din Geneva asupra medicilor armatei mareșalului Mac Mahon. Au oprit aci mai mulți din acești medici de vre-o opt zile, li s'au furat caii bagajele, banii și chiar trusele cu instrumente. Nemulțumiți numai pe atât, ofițerii prusieni nu le procură, ținându-i acolo; nici hrana, nici locuința, Mulți din ei au fost nevoiți să doarmă prin clăile de pae și n'au avut alta hrană decât cartofi găsiți pe câmp.

5. Femeile franceze în timpul asediului Parisului

D-ul Dr. Cadol, medic la una din ambulanțele Asociației internaționale și de artileria voluntară ale bateriei școlii Politehnice, a fost martor ocular al tuturor evenimentelor ce s'au desfășurat în timp de cinci luni dela 4 Septembrie până la 11 Februarie, în timpul asediului Parisului, pe care le descrie într'o broșură.

D-rul N. G. Chernbach extrage unele părți din aceasta broșură, cele mai importante din punct de vedere medical, ce au fost tipărite în Gazeta Medico-Chirurgicală a

Spitalelor în lunile Aprilie, Maiu, Iunie 1871 Anul II. No. 7, 8, 9, 10.

Aci, mă voiu mărgini a arăta numai, din cele extrase de D-ul Dr. Chernbach, curajul femeii franceze în timpul acestui asediu :

»Femeile! femeile noastre, dacă ați fi văzut pe aceste modeste burgheze de care râdea lumea așa des. Resignate și viteze ele se ascundeau de noi și plâneau pe ascuns dimineața, în zori de ziua, expuse la vântul glacial, care, străbătea străzile, ele așteptau în tăcere ore întregi până ce se începea distribuirea alimentelor.

Și aceste femeii nu erau trimise salariate, reclamând prin procurațiune partea lor, nu. Aceste erau mumele noastre, femeile noastre, fetele și surorile noastre, până chiar și bunicile noastre. Era un ger de crăpau pietrele sau ploaua, ele așteptau mereu. Făceau aceasta pentru că capul familiei avea să se întoarcă dela fortificațiuni, unde veghiase toată noaptea asupra orașului, și ele voiau, că întorcându-se acasă să găsească mâncarea gata. Erau unele chiar stoice.

De multe ori seara se vedeau o mulțime de umbre venind repede din oraș cu felinar în mână. Sosind pe câmpul de bătaie, ele se separau, mergeau în voia întâmplării, căutând.

Cine erau acele umbre ?

Ce căutau oare ele noaptea pe pământul muiat, muiat nu numai de ploaie.

Ce căutau ? pe tata, pe soț, pe fratele, poate pe logodnicul lor, pe care nu mai cutezau să aștepte acolo acasă și pe care nu voiau să-l lase nici aci.

Nimica nu le putea opri, nici oroare, nici frica, nici pericolul, la care se expuneau.

Aceste umbre erau femeii, femeile di Paris: »aceste mici burgheze«. In fine prima bomba ne sosi și izbucni. Și ce bucurie !

Femeile noastre nu clintise ! Am văzut femeile de toate condițiuni, nici una nu-și pierdu capul.

Negreșit ele plâneau în secretul interiorului lor, aveau grije, care le puneau în neliniște; dar la exterior nimic.

Ele mergeau pe lângă zidurile caselor căutând a se prezerva. Când bubuitul tunurilor, șuerătura acută a proiectilului se auzea, multe se pitulau, se adăposteau sub un gang, dar oare nu făceau aceasta și soldații ?

Până la sfârșit femeia franceză a rămas alături de soldați, cari se luptau, împărțind aceeași soarta.

INCHEERE.

Asupra serviciului militar în războiul din 1870—71 s'au scris multe lucrări importante și amănunțite, atât din partea Francezilor cât și a Germanilor. Cu toată existența acestor lucrări care privesc evenimentele sub perspectiva istorică, totuși nu este de prisos de a trece din timp în timp în revista știrile contemporane. E evident că aceste știri contemporane trebuiesc privite sub un unghi special de vedere: lipsindu-le distanța istorică și documentarea exactă, ele adesea sunt fără preciziunea necesară, foarte des subiective, uneori chiar exagerate sau nedrepte. Totuși sunt interesante, deoarece trădează o stare de spirit momentană.

În ceea ce privește știrile din »Gazeta Medico-Chirurgicală a Spitalelor«, ne bate la ochiu următoarele:

1. Ele provin aproape exclusiv din izvor francezesc. Numai vre-o două sunt luate din sursa austriacă, care atunci, în 1870, era mai curând filofranceză decât filoprusiană. În consecința ele redau înainte de toate punctul de vedere francez.

2. Comentariile acestor știri sunt izvorite dintr'o pronunțată simpatie pentru Franța și Francezi, lucru explicabil dacă ținem seama de influența covârșitoare culturală și politică pe care o exercita Franța asupra României și de faptul că medicii români care colaborau la »Gazeta«, în frunte cu directorul ei Dimitriescu-Severeanu, erau elevi ai facultății din Paris.

3. Știrile și informațiile sunt incomplete lucru explicabil prin faptul că »Gazeta« nu avea corespondenți medicali speciali în Franța.

4. Dintre articolele publicate găsim câteva care tratează problemele generale ale medicinei de campanie din acea vreme. Ele au orîșicare valoare documentară, în special articolul unui doctor anonim care semnează cu inițiala G. și care arată fără nici un menajament lipsurile de care suferea atunci serviciul sanitar al tinerii armate românești, în comparație cu experiențele războiului de atunci.

5. Un deosebit interes medico-istoric românesc îl prezintă știrile despre participarea studenților români din Paris

la războiu, ca medici voluntari în armata franceză. Se știe că Davila, care era un infocat Bonapartist, a plecat scurt timp după izbucnirea războiului în Franța, renunțând pentru câțva timp la situația sa strălucită din România, pentru a-și servi țara de obârșie.

Davila propusese guvernului român să organizeze două ambulanțe care să fie trimise una în Franța și alta în Germania. Autoritățile românești nu au primit aceasta suges-tiune. Atunci Davila ceru un concediu și se înrolă în armata franceză. Repartizat la ambulanța franceză, realizează o admirabilă opera de organizare. În 20 August 1870 ajunge pe câmpul de războiu. Capturată de germani între Sedan și Metz, ambulanța lui Davila e dusă la Briey, unde el îngrijește mai departe de răniții francezi și germani. Și Germanii apreciază marile calități ale acestui medic francez și român în acelaș timp. În 24 August Davila fugi din captivitatea și ajunse să lucreze iar în rândurile franceze. Îmbolnăvit greu de o dizenterie se întoarse în sfârșit în România. Atară de Davila au mai luat parte în războiul franco-german în rândurile armatei franceze și medicii și studenții români Vișu (mai târziu profesor de fiziologie la Universitatea din București) Miloteanu, Petraș, Polichron, Iovișu, Bercaru, Georgescu Mihail, Ursulescu, Ștefanescu, Georgescu Grigore, Manolescu și Rodocolat.

6. Experiențele pe cari și le-a câștigat Davila pe câmpul de lupta franco-german aveau să dea cele mai bune roade pentru armata românească. Ca șef al serviciului sanitar al tinerei armate române Davila se apucă cu toată energia sa il inzestreze cu toate cele ce s'au dovedit a fi necesare în urma constatărilor facute de el și de alții în 1870—71. Când după 6 ani armata română este supusă la marea încercare a războiului de independența, serviciul sanitar organizat de Davila se prezintă în condiții cât se poate de bune. Astfel gestul eroic a lui Davila din 1870 a servit indirect țării sale adoptive.

Jertfa mediciniștilor români înrolați în armata franceză va fi bogat răsplătită în 1916—1918 de medicii francezi care în cursul războiului mondial au făcut servicii neprețuite în armata română.

CONCLUZIUNI.

1. În „Gazeta Medico-Chirurgicală a Spitalelor“ anul I. și II, 1870—71, evenimentele sanitare din armata franceză în cursul războiului franco-german sunt urmărite cu un viu interes și cu o vădită simpatie pentru Franța.

Intr'o serie de informațiuni și articole se dau știri despre serviciul sanitar de războiu al armatei franceze.

2. De interes deosebit pentru istoria medicinei românești sunt informațiile asupra participării lui Carol Davila și a unui număr de 12 studenți în medicina români înrolați voluntari în armata franceză. Numele studenților în medicină români sunt următoarele: Vișu, Miloteanu, Petraș, Polichron, Iovițu, Bercaru, Georgescu Mihail, Ursulescu, Ștefănescu Dimitrie, Georgescu Grigore, Manolescu Ioan, Rodocolat Grigorie.

Văzută și bună de imprimat.

Cluj, la 10 Iunie 1938.

Decanul Facultății:
ss. Prof. Dr. M. Sturza.

Președintele tezei:
ss. Prof. Dr. V. Bologa

BIBLIOGRAFIE.

1. *Gazeta Medico-Chirurgicală a Spitalelor. Vol. I., București 1870. 384 pag. 8. Vol. II., București 1871. 240 pag. 8.*

2. S. Z. PETRESCO : *Charles Davila et l'influence Francaise sur la medicine roumaine. Bucarest „Cultura“ 1930, 24 pag. 8.*

3. SAM. HERȘCOVICI-HERISANO : *De l'influence medicale francaise en Roumanie. Paris „Studio“ 1933. 63 pag. 8.*

4. M. ST. BUTOIANU ȘI J. BĂLĂNESCU : *Carol Davila. București „Universul“ 1930. 51 pag. 8.*

5. *Le Général Dr. Carol Davila. Bucarest „Cultura Națională“ 1930. 368 pag. 8.*

6. PAUL MYXDACZ und JOHANN STEINER : *Sanitäts-Geschichte des deutsch-französischen Krieges 1870—71; in „Handbuch für K. u. K. Militärärzte“, Vol. II., Wien, Sfar 1898; 156 pag. 8.*